

számára egyet jelent a klasszikus és a modern, az antropomorf és a dezantropomorf, a szubjektív-érzéki és az egyetemes szembeállításával.

A mai olvasó csodálkozva tapasztalja, hogy Gleizes fejlődésmodelljének csúcсарól teljesen hiányzik mind a véletlen, mind pedig az egyéni intuício és a képzelet, sőt a francia művész ezek kizárását nemcsak esztétikai, hanem etikai tettnek minősíti. Kétségtelen, hogy ez semmiképpen sem a kubizmus valódi történetét tükrözi és nagyfokú elfogultság vagy inkább vakság szükséges ahhoz, hogy az ember ilyen személytelenül egyetemesnek tekintse Picassó, Braque, Léger, Villon és a többiek azon műveit, melyeket szerzőnk a mozgalom harmadik, egyúttal végső szakaszába sorol. Az egészen

csupán annyi igazság van, hogy a kubizmus után kialakuló irányzatok egyike-másika a valóság bonyodalmaival szemben valóban azt a személytelen egyetemességet vállalta, amelyet szerzőnk helytelenül Picasóékra próbált erőszakolni: például Mondrian neoplaszticizmusa, Malevics szuprematizmusa, a konstruktivizmus több válfaja és nem utolsósorban a Bauhaus, mely Gleizes könyvét kiadta.

Mindent összevetve, Gleizes munkája nem több mint közepes jelentőségű kultúrtörténeti dokumentum, s akit a kubizmus valódi története és megbízhatóbb elmélete érdekel, jól teszi, ha a mozgalomról szóló könyvtárnyi terjedelmű irodalomból más könyveket is fellapoz.

SEBŐK Zoltán

MAGYAR NÉPBALLADÁK — SZERBHORVÁTUL

Dávid András: Hej paun paune (Antologija mađarskih narodnih balada)
Narodna knjiga, Beograd — Minerva, Subotica — Beograd, 1980.

A magyar és a délszláv művelődési kapcsolatok történetében egymás népköltészetének megismerése szempontjából egyoldalúság tapasztalható. Míg ugyanis a magyarok Kazinczy — tehát már majdnem kétszáz év — óta ismerik és fordítják a jugoszláv népköltészetet, addig, különösen a népballada esetében, ez a közeledés a másik részről — nem függetlenül az egykori magyar uralkodó osztály erőszakos politikájától — alig talált viszonzásra. Ezért tekinthető rendkívüli megbecsülést érdemlő vállalkozásnak a Dávid Andrásé, aki a folklór tudósaként és mint a szerbhorvát nyelv kiváló ismerője, 1967 óta a magyar népballadák átültetésére szánta magát.

Műfordításai tudományos és művészi igény szintézisének termékei: Dávid ugyanis a tőle telhető teljes-

ségre törekedett, amikor terjedelmes könyve anyagát összeállította. A gondosság jele egyebek között az a tanulmány is, mely a magyar balladakutatás eddigi eredményeit foglalja össze, a balladák külföldi fogadtatására is kitérve.

Az antológia egyébként 111 népballadát tartalmaz, a válogatás a teljes magyar nyelvterület gyűjtéséből történt, különös tekintettel a mi vidékünkön felkutatott változatokra. A felosztás a társadalomtörténeti genézist és a tipikus motívumokat egyaránt figyelembe veszi.

Az első csoportban az archaikus, vagyis az emberfeletti lényeket is szerepeltető balladákat találjuk, például a *Júlia szép lányt*, akit az égiek soraik kiegészítésére magukhoz vesznek. Ezeket az erőszak által ihletettek követik, mint a *Bíró szép Ist-*

vánné lánya, aki inkább meghal, mintsem hogy a király kezei közé kerüljön. Külön ciklust kaptak a kapzsiság, a pénzimádat tragikus következményeit feldolgozó formák, élükön a *Kőműves Kelemennével*. Ezután az osztályelbűtéletektől gátolt szerelem szomorú történetei sorakoznak többek között a *Kádár Katával*.

A következő részben a *Homlódi Zsuzsannához* hasonlóan bűnbe esett lányok motívumkörére épült néhány szöveg található. A hatodik csoportba az akadályokat nem ismerő szerelmet megörökítő balladák kerültek: *A párja vesztett gerlice*, *A fogoly katonáé* és a többiek. A házasságtörés, a hűtlenség kegyetlen megbüntetése szintén önálló ciklusban szerepel. Ide mindenekelőtt a feleséget bosszúból felgyújtó *Barcsai* tartozik.

A harc és a gyilkosság élményköre is helyet kapott a műfordítások között. A törökök elleni áldozataitól a számító erőszakon át a féltékenység gyászos következményeiig terjed e két fejezetbe felvett balladák motívumláncolata. A vidám tartalmú románcok mellett a betyártörténetek feldolgozásai sem maradtak ki e gyűjteményből.

Legvégül a polgárosodás és a technika térhódításával, például a cséplési balesetekkel kapcsolatos, tehát újabb keletkezésű népballadák is helyet kaptak a gyűjteményben a

könyv befejezésében is hangsúlyozva a történeti szempontot.

Dávid András nem csupán tájékozódni óhajtó vagy esztétikai élményre szomjazó olvasóknak, hanem teljesebb ismeretanyagot igénylő kutatóknak is készítette munkáját, ezért mondható különösen nálunk párját ritkítóan antológiája könyvszeti alapossága. A balladatípusok jegyzetanyagában ugyanis a gyűjtő neve mellett a gyűjtés területe is jelölve van, a kezdősorok mutatója pedig a szövegek metrikai sajátosságaira is utal.

A fordító művészi igényei abban tükröződnek, hogy az eredeti szövegnek a jellegzetességeit a szerbhorvát nyelv által kínált lehetőségek kihasználásával érzékelteti. Újjáalkotja tehát a balladákat, miközben a jelentésbeli azonosságot és részben a nyelv történeti vonatkozásait, valamint a tájjellegét is szem előtt tartja. A verstani megmunkálást illetően szintén az eredetivel egyenértékű eredményekre törekszik, a rímek hatásáról sem mond le.

Nem hiába írt az antológia két recenzense — Penavin Olga és Radmila Pešić — az elragadtatás hangján Dávid András vállalkozásáról, hiszen népeink művelődésbeli kapcsolattörténetének és barátságának egyik legteljesebb megvalósulása az ő kiállítását és tehetségét dicséri.

VAJDA Gábor